

Beste raadsleden: bouw de nieuwe coalitie op een stevig democratisch fundament

Beste nieuwe gemeenteraadsleden,

De stembussen zijn gesloten, de zetels verdeeld. Terwijl u zich buigt over de formatie van een nieuwe coalitie, ligt de grootste uitdaging niet in het dichten van begrotingsgaten, maar in het herstellen van het democratisch vertrouwen.

De Lokale Democratie Coalitie ziet wat velen zullen herkennen: het vertrouwen in politiek en bestuur staat onder druk. Tegelijkertijd gebeurt in buurten en dorpen iets opmerkelijks. Steeds meer bewoners organiseren zorg, starten energiecoöperaties, beheren buurthuizen en nemen verantwoordelijkheid voor hun leefomgeving. Daar ontstaat een maatschappelijke democratie: mensen die niet wachten op de overheid, maar zelf publieke waarde creëren.

Onze vraag aan u is daarom niet wat u gaat doen, maar vooral h^oe u dat samen met inwoners gaat doen. Herman Tjeenk Willink wijst er al jaren op dat democratie niet alleen een staatsrechtelijk systeem is, maar ook een maatschappelijke ordening. In zijn woorden: een democratische rechtsorde vraagt om “tegenmacht en betrokken burgers”. Wanneer deze maatschappelijke democratie verzwakt, verliest ook de politieke democratie haar legitimiteit.

De afgelopen jaren hebben we gezien dat de afstand tussen de 'democratie van de raad' en de 'democratie van de straat' gevaarlijk groot is geworden. Veel inwoners voelen zich niet meer vertegenwoordigd. Als raadslid heeft u nu de unieke kans om bruggen te slaan. Gemeenten zijn de eerste overheid. Hier ervaren inwoners of zij serieus genomen worden. Hier wordt zichtbaar of participatie een vinkje is of een gedeelde verantwoordelijkheid. Een weerbare democratie begint lokaal, in de haarvaten van onze wijken en dorpen.

Een vitale lokale democratie vraagt om zes samenhangende keuzes.

Ten eerste: investeer structureel in sterke lokale gemeenschappen. Niet incidenteel via projectsubsidies, maar via gemeenschapsfondsen, stevig opbouwwerk en duidelijke rechten voor bewonersinitiatieven. Als inwoners publieke taken oppakken, verdient dat publieke erkenning.

Ten tweede: organiseer echte zeggenschap. Meepraten zonder invloed ondermijnt vertrouwen. Burgerberaden, wijkbudgetten en burgerbegrotingen zijn geen modieuze experimenten, maar instrumenten om macht daadwerkelijk te delen. Net als een lokaal referendum met eerlijke spelregels. “Niet over ons zonder ons” zou geen actieleus moeten zijn, maar de bestuurlijke norm.

Ten derde: maak inclusie concreet. Een democratie waarin vooral mondige, hoogopgeleide inwoners hun weg weten te vinden, reproduceert ongelijkheid. Jongeren,

praktisch geschoolden, mensen in kwetsbare posities – zij verdienen een actieve benadering. Inclusie is geen luxeartikel, maar noodzaak. Democratie is pas geslaagd als elke stem telt, ook die van degenen die we nu niet horen. Inmiddels is er veel ervaring opgedaan om met nieuwe vormen van dialoog aan deze opgave te werken.

Ten vierde: versterk de tegenmacht. Een gezonde lokale democratie heeft controle nodig om scherp te blijven. Garandeer in uw akkoord de middelen voor een sterke, onafhankelijke rekenkamer, goede lokale journalistiek en een krachtige ombudsfunctie. Ze vormen het corrigerend vermogen van de democratie. Open en transparante besluitvorming moet de norm zijn, zodat fouten gezien en hersteld kunnen worden voordat het vertrouwen onherstelbaar beschadigd raakt.

Ten vijfde: kijk ook buiten het gemeentehuis. Democratie moet doorwerken in wonen, zorg, energie en economie. Coöperaties en gemeenschapseconomie zijn uitdrukkingen van maatschappelijke democratie. Wie zeggenschap serieus neemt, stimuleert ook democratisering in deze sectoren.

En ten slotte: investeer in ‘democratisch ethos’. Democratie gaat niet vanzelf. Het is een ambacht dat onderhoud vergt. Democratie is niet alleen een procedure, maar een houding. Dat vraagt investeringen in onderwijs, dialoog, debat, kunst, cultuur en ontmoetingsplekken. In plekken waar inwoners elkaar leren zien als mede-eigenaar van hun gemeente.

Wij zien deze zes bouwstenen als de Lokale Democratie Agenda 2026–2030. Dat is geen ideologisch project, maar een uitnodiging om te vernieuwen op lokale schaal. Wij vragen politieke partijen om expliciet te maken hoe zij democratie willen verdiepen – niet alleen hoe zij beleid willen uitvoeren.

De kracht van onze samenleving zit in de gemeenschappen die we overal in het land zien opbloeien en waar veel van de maatschappelijke opgaven van zorg tot energie lokaal verankerd moeten worden. Geef deze kracht een plek aan de formatietafel. Laat dit coalitieakkoord niet alleen gaan over stenen en regels, maar over het versterken van onze democratische basis.

Wij kunnen daarbij helpen. De komende weken bieden wij een telefonische hulplijn voor raadsleden en bestuurders met acute vragen over democratische vernieuwing. Bellers krijgen meteen een expert op het gebied van democratische vernieuwing aan de lijn. Alle experts op vrijwillige basis mee om zij geloven dat democratische vernieuwing hard nodig is. Juist nu.

Stemmen is goed. Meebeslissen is beter.

Met vriendelijke groet, namens de Lokale Democratie Coalitie,

Ben van Essen (Nederland Zorgt Voor Elkaar), Natasja van den Berg (directeur Tertium), Joop Hofman (community builder), Klaas Sietse Spoelstra (mede-initiatiefnemer Ministerie van de Toekomst), Floor Olijve (adviseur democratisering) en Jornt van Zuijlen (ambtenaar).

Dit artikel wordt mede ondertekend door:

Annet Weijermars (voorzitter BurgerKrachtCentrale)
Arian Buurman – VSBfonds
Charley Fiedeldij Dop, adviseur lokale burgerberaden Bureau Burgerberaad

Daniëlle Rap (Constitutie voor de Commons en Team Burgerberaad)
Ellen Janssen (zelfstandige en actief burger)
Floor Ziegler (Huizen van Actief Burgerschap)
Hanneke Willemstein (directeur Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen)
Jan Smelik (Nederland Zorgt Voor Elkaar)

Jan van Venis (ombudsman Toekomstige generaties)
Jasper Etten (Ma.ak020 Maatschappelijk Akkoord Amsterdam)
Jeroen den Uyl (Constitutie voor de Commons en Team Burgerberaad)
Jitske Tiemersma (Directeur Katalys)
Karin Vosters (adviseur sociocratische besluitvorming en participatie)
Kristel Jeurig (directeur Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners)
Liesbeth van de Wetering (ambtenaar)
Marije van den Berg (onderzoeker en schrijver)
Marijn Damsma-Blaise (kandidaat-raadslid Leidschendam-Voorburg)
Michiel Hulshof (Tertium)
Niesco Dubbelboer (coördinator Meer Democratie)
Robert Rosendal (initiatiefnemer Kunst en Landschap Noord-Nederland)
Teun Gautier (Huizen van Actief Burgerschap)
Thijs van Mierlo (programmadirecteur Pact Woensel-Zuid)
Tim Ruijters (klimaatburgemeester Haarlem)
Valérie Schuit (Eyewonder Productions en Nederland van Binnen)
Vincent van Stipdonk (onderzoeker en adviseur lokale democratie)

Over de Lokale Democratie Coalitie

LDC is een actief netwerk van veertig democratische veranderaars die werken bij publieke, maatschappelijke of culturele organisaties. Voor de gemeenten hebben we een **Lokale Democratie Agenda 2026-2030** gemaakt, zie www.lokaledemocratiecoalitie.nl

Democratische Hulp bij Onderhandelingen

Voor vragen over democratische vernieuwing is de DHBO-hulplijn (Democratische Hulp Bij Onderhandelingen) dagelijks van 10:00 tot 22.00 uur bereikbaar via 085-3031046 of hulp@dhbo.nl.